Vesihuollon varautuminen – lainsäädännön vaatimusten esittely

Lainsäädäntöneuvos Vilja Klemola, maa- ja metsätalousministeriö

Miksi varautuminen on tärkeää?

- Vesihuolto on yhteiskunnan turvallisuuden kannalta elintärkeä toiminto
  - Yhteiskunnan turvallisuusstrategia (Valtioneuvoston julkaisuja 2025:1)
- Vesihuolto on huoltovarmuuden kannalta keskeinen toimiala
  - Valtioneuvoston päätös huoltovarmuuden tavoitteista (568/2024)
- Vesihuollon varautumisen tarve on viime vuosina entisestään korostunut
  - Ilmastonmuutoksen aiheuttamat sään ääri-ilmiöt
  - Geopoliittinen epävakaus

Varautumista koskeva sääntely

- Vesihuoltolaki (119/2001)
  - Valtioneuvoston asetus vesihuollosta (1173/2025)
- Vesihuoltolaitosten varautumista koskevaa sääntelyä myös
  - Terveydensuojelulaki (763/1994)
    - Talousveden riskienhallinta
  - Ympäristönsuojelulaki (527/2014)
    - Luvanvaraisen jätevedenpuhdistamon ennaltavarautumisvelvollisuus
  - Pelastuslaki (379/2011)
    - Sammutusvettä koskevat säännökset
  - Kyberturvallisuuslaki (124/2025)
    - Kyberturvallisuutta koskevien riskien hallinta (kaikki vesihuoltolaitokset eivät ole soveltamisalan piirissä)
  - Laki yhteiskunnan kriittisen infrastruktuurin suojaamisesta ja häiriönsietokyvyn parantamisesta (310/2025)
    - Vain nimetyt toimijat

Vesihuoltolaitoksen selvilläolo- ja tarkkailuvelvollisuus (vesihuoltolaki 15 §)

- Selvilläolo- ja tarkkailuvelvollisuus
  - Selvilläolovelvollisuus toiminnan ja sen vaikutusten kannalta keskeisistä tekijöistä, sekä niihin kohdistuvista riskeistä
  - Raakaveden määrän ja laadun, vesihuolto-omaisuuden kunnon ja vuotovesien määrän tarkkailuvelvollisuus
  - Verkostojen sijainnit koneluettavaan paikkatietomuotoon

Vesihuoltolaitoksen varautuminen (vesihuoltolaki 15 a §)

- Vesihuoltolaitoksen tulee varautua poikkeamiin ja niiden aiheuttamiin häiriötilanteisiin
- Vesihuoltolaitos vastaa vesihuoltopalvelujen saatavuudesta häiriötilanteissa
  - Poikkeusolot ja vakavat häiriötilanteet: palveluiden saatavuuden taso sopeutetaan tilanteeseen
- Vesihuoltolaitoksen tulee
  - Laatia varautumissuunnitelma, ryhtyä suunnitelman perusteella tarvittaviin toimenpiteisiin
    - Suunnitelma päivitetään vähintään kuuden vuoden välein
    - Suunnitelma on salassa pidettävä
    - Suunnitelma sovitetaan yhteen muiden lakien mukaisten suunnitelmien kanssa
    - Vesihuoltoasetuksen 4 §:ssä suunnitelman sisältövaatimuksista
  - Harjoitella toimintaa häiriönsietokyvyn varmistamiseksi

Varautumissuunnitelman sisältö (vesihuoltoasetus 4 §)

- Varautumissuunnitelman tavoite: tukea vesihuoltolaitoksen varautumista
  - Käytännön työkalu, ei vain paperia
- Säännös sisältää 8-kohtaisen luettelon seikoista, jotka on vähintään sisällytettävä suunnitelmaan

1. Kriittiset toiminnot	5. Kuvaus toimenpiteistä poikkeamiin vastaamiseksi
2. Tunnistetut vaarat ja toimenpiteet riskien hallitsemiseksi	6. Viestintäsuunnitelma
3. Kriittiset asiakkaat	7. Kuvaus varautumisen harjoittelusta
4. Kuvaus varautumisen organisoinnista	8. Kuvaus varautumisen seurannasta ja suunnitelman päivittämisestä

  - Suunnitelman laajuudessa otetaan huomioon laitoksen koko ja toiminta
- Suunnitelman tarkempaa sisältöä käydään läpi elinvoimakeskuksen esityksessä

Vesihuollon poikkeamasta ilmoittaminen (vesihuoltolaki 15 b §)

- Vesihuoltolaitoksen on ilmoitettava viipymättä elinvoimakeskukselle poikkeamasta, joka voi merkittävästi häiritä tai merkittävästä häiritsee vesihuoltopalvelujen tarjoamista
  - Vesihuoltolaitoksen velvollisuus tiedottaa asiasta riittävässä laajuudessa
  - Poikkeaman aiheuttama häiriö on merkittävä (vesihuoltoasetus 6 §)
    - Kun se häiritsee tai voi häiritä yli 50 prosenttia vesihuoltolaitoksen asiakkaista tai yli 5000 ihmisen vesihuoltopalvelua
    - Jos se häiritsee tai voi häiritä varautumissuunnitelmassa tunnistetun keskeisen tai kriittisen asiakkaan vesihuoltopalvelua
    - Tai häiriö on muutoin vakava

Vesihuoltolaitoksen toiminta palveluiden turvaamiseksi (vesihuoltoasetus 5 §)

- Tehtävä kirjalliset sopimukset vesihuoltopalvelun kannalta kriittisten materiaalien ja palveluiden hankintakäytännöistä
- Vesihuoltolaitoksen huolehdittava tarvittaessa asevelvollisuuslain mukaisten henkilövarauksien hakemisesta

Kiitos!